

Ryszard Sztychmiler

"Die rein kirchliche Trauung ohne zivilrechtliche Wirkung : eine kanonistische Reflexion zu einem Langwährenden pastoralen Problem aufgrund von § 67 Personenstandgesetz", Frank Sanders, [w:] „Munsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici”... : [recenzja]

Forum Teologiczne 4, 187-189

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Frank Sanders, *Die rein kirchliche Trauung ohne zivilrechtliche Wirkung. Eine kanonistische Reflexion zu einem langwährenden pastoralen Problem aufgrund von § 67 Personenstandgesetz*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici – Beiheft 32*. Ludgerus Verlag, Essen 2001 s. IV + 126.

Omawiana publikacja, której tytuł można przetłumaczyć jako „Ślub wyłącznie kościelny bez skutków cywilnoprawnych. Refleksja kanonistyczna do pewnego trwałego problemu pastoralnego wynikającego z § 67 ustawy (niemieckiej) o stanie cywilnym osób” ukazała się jako 32. tom uzupełniający do znanego już i cenionego niemieckiego komentarza do Kodeksu Prawa Kanonicznego (*Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*. Ludgerus Verlag, Essen 1985–2001), który wydawany jest pod kierunkiem prof. K. Lüdicke. Autorem omawianego opracowania jest początkujący kanonista niemiecki – Frank Sanders, naukowy współpracownik prof. K. Lüdicke, dyrektora Instytutu Prawa Kanonicznego na uniwersytecie w Münster. Książka prezentuje materiał zawarty w pracy licencjackiej autora (do licencjatu kościelnego z prawa kanonicznego), napisanej pod kierunkiem wybitnego kanonisty niemieckiego, prof. H.J.E. Reinhardta.

Praca składa się z wprowadzenia (s. 1–2), dwóch zasadniczych rozdziałów (s. 3–99) i zakończenia (Ausblick, s. 101–105). Na końcu pracy zamieszczony został obszerny wykaz skrótów (s. 107–110), wykaz źródeł i literatury (s. 111–121) oraz dwa załączniki: 1) Słowo dotyczące małżeństwa bez udziału urzędu stanu cywilnego (s. 123–125), 2) Wyjaśnienie Kurii Biskupiej w Münster dotyczące decyzji Kongregacji Sakramentów z 24 kwietnia 1935 r. (s. 125–126).

We wprowadzeniu autor uzasadnia podział pracy na dwa rozdziały. Pierwszy rozdział poświęcony został wyjaśnieniu genezy zakazu zawierania w Niemczech ślubu kościelnego przed cywilnym. W drugim rozdziale autor podejmuje główne zagadnienie pracy, czyli wyjaśnienie możliwości rozwiązania sytuacji narzeczonych (par), którzy z zawarcia cywilnego małżeństwa spodziewają się takich negatywnych następstw, iż nie są w stanie na nie się zdecydować. A ponieważ zasadniczo nie mogą zawrzeć ślubu kościelnego bez cywilnego, pozostają w związku faktycznym, bez formalnego ślubu cywilnego i kościelnego.

Kościół interesuje się tym problemem nie ze względu na negatywne materialne następstwa zawarcia małżeństwa cywilnego, lecz ze względu na trudną sytuację duchową i religijną tych ludzi, czyli ze względów pastoralnych. Autor próbuje odpowiedzieć na następujące pytania: Czy duszpasterze powinni działać wbrew postanowieniom prawa świeckiego i błogosławić śluby niezależnie od zawarcia związku cywilnego? Jakie inne możliwości ma Kościół w Niemczech, aby nie uwzględniając prawa o stanie cywilnym osób, nie narazić się na

zarzut lekceważenia prawa. W tym celu autor przedstawia różne praktyki podejmowane przez duchownych i poddaje je krytycznej ocenie prawnej.

W rozdziale pierwszym autor opisuje proces wprowadzania cywilnego zawierania małżeństwa przez Rewolucję Francuską (1791), przez prawo pruskie związane z kulturkampfem (1850) i prawo Rzeszy Niemieckiej (1875, § 67 RPStG). Analizuje pod tym kątem konkordat Rzeszy Niemieckiej ze Stolicą Apostolską oraz nowe sformułowanie § 67 prawa o stanie cywilnym osób z 18 maja 1957 r. Szczegółowo prezentuje starania nuncjusza Eugenio Pacelli o zawarcie konkordatu z Rzeszą Niemiecką, zakończone zawarciem konkordatu 20 lipca 1933 r., w którym złagodzone zakaz kościelnego błogosławienia małżeństw bez wcześniejszego ślubu świeckiego (s. 23–27). Ostateczna redakcja i uchwalenie słynnego § 67, w wersji obowiązującej dotychczas (2001), nastąpiło 18 maja 1957 r. Omawiana norma zabrania nupturientom zawierania, a duchownym błogosławienia, małżeństw kościelnych czy nawet innych religijnych, bez wcześniejszego oświadczenia w urzędzie stanu cywilnego, o zawarciu małżeństwa. Wyjątki dopuszczalne są w niebezpieczeństwie śmierci jednego z narzeczonych lub w innej sytuacji nadzwyczajnej konieczności, co powinno być potwierdzone przez kompetentnego urzędnika instytucji kościelnej prawa publicznego. Kto przeprowadził religijny obrzęd zawarcia małżeństwa w opisanej wyżej sytuacji konieczności, popełnia wykroczenie, jeśli nie powiadomi o tym niezwłocznie urzędu stanu cywilnego (s. 34).

W rozdziale drugim autor przedstawia najpierw rozwiązania pastoralne w różnych krajach względem zakazu zawierania małżeństw kościelnych przed cywilną rejestracją związku. Nie ogranicza się tutaj do Niemiec, lecz opisuje rozwiązania praktykowane w krajach sąsiednich, w Austrii, Belgii, Holandii, Luksemburgu, Szwajcarii, Polsce, Czechach, Danii, Francji (s. 35–64), a także w Hiszpanii, ze względu na liczne wyjazdy Niemców na wyspy należące do Hiszpanii (s. 65–71). Godnym uznania jest fakt, iż autor przytacza najnowsze przepisy obowiązujące w wymienionych krajach (także polskie przepisy związane z konkordatem). Przytoczona została także obowiązująca norma, według której małżeństwa zawarte za granicą są przez prawo niemieckie uznane za ważne, jeśli przy zawieraniu respektowano wymagania miejscowego prawa lub (zamiast „lub” winno być „i” – uwaga R.Sz.) status cywilny obojga narzeczonych (s. 53).

Dalej autor rozważa możliwość wyinterpretowania niemieckiego zakazu jako sprzecznego z konstytucją niemiecką. Na przeszkodzie temu stoją zobowiązania episkopatu niemieckiego związane ze stosowaniem konkordatu (s. 71–78). Następnie analizowana jest możliwość zawierania w omawianej sytuacji małżeństw w kanonicznej formie nadzwyczajnej (s. 78–99).

Na końcu autor proponuje, aby tak zreformowano niemieckie prawo o stanie cywilnym osób, by nie trzymało się ono modelu z czasu kulturkampfu, lecz odpowiadało współczesnemu pojmowaniu wolności człowieka oraz właściwym relacjom Kościół–państwo (s. 99–105).

Przechodząc do oceny krytycznej omówionej publikacji należy przede wszystkim podkreślić szeroki zasięg zebranego przez autora materiału, solidnego jego opracowania i jego znaczny walor poznawczy. Praca dobrze prezentuje obowiązujące w Niemczech i w innych krajach regulacje prawne dotyczące zawierania małżeństw tylko wyznaniowych. Dotyczy to nie tylko Kościoła katolickiego, lecz także innych kościołów i wspólnot religijnych.

Wszystkie tezy stawiane przez autora są dobrze dokumentowane i uzasadnione. Szczegółowa systematyka pracy ułatwia znalezienie każdego poszukiwanego zagadnienia i rozwiązania. Utworzenie odrębnych podtytułów dla zaznaczenia, gdzie dany materiał został zamieszczony, ułatwia jego znalezienie.

Znaczenie omawianej publikacji wykracza poza granice Niemiec. Analizowany w pracy problem odnieść można także do krajów Europy Wschodniej, które dopiero po wyzwoleniu się z komunistycznego totalitaryzmu mogą przystąpić do wolnej i właściwej regulacji norm o zawieraniu małżeństw. Lektura omawianej publikacji może więc okazać się cenną pomocą do właściwego unormowania zawierania małżeństwa w krajach, które nie uporały się jeszcze z nowelizacją praw z okresu dyktatury faszyzmu, komunizmu czy socjalizmu.

✠
ks. RYSZARD SZTYCHMILER

Ilse Müllner i Peter Dschulnigg, *Jüdische und christliche Feste*, Die Reihe Neue Echter Bibel – Themen, Würzburg 2002, s.136.

W ramach serii uzupełniających do jednego z najnowszych katolickich komentarzy do S i NT w języku niemieckim ukazał się już 9. numer „Die Reihe Neue Echter Bibel – Themen” przedstawiający święta żydowskie oraz chrześcijańskie.

Publikacja została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich to analiza sposobu odmierzania czasu przez ludzi epoki ST. Poszczególne jego odcinki były odmierzane przez dane święta, a zwłaszcza te, które przypadają na wiosnę oraz jesień. Odzwierciedlało to naturalny rytm życia ludzkiego, w którym czas zimy przeznaczony był na refleksję tego, co zdarzyło się wcześniej. Dopiero w czasach pobjętych na okres zimy ustalono święta Chanukka i Purim.